

ספרות עברית וכללית

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שעה וחצי.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.
פרק ראשון: שירה (שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית – בין שבר לאיחוי")
פרק שני: דרמה (מחזה מודרני)
פרק שלישי: ספר קריאה
הפרק הראשון במבחן (שירה) הוא **חובה** (60 נקודות).
מן הפרקים השני והשלישי יש לבחור בפרק אחד ולענות על השאלות לפי ההוראות בו (40 נקודות).
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: רשימת היצירות.
- ד. הוראות מיוחדות: (1) רשום בראש כל תשובה את מספר הפרק ואת מספר השאלה שבחרת להשיב עליה.
(2) אין להדגים באמצעות אותה יצירה בתשובות שונות.
(3) שים לב לכתב, לכתוב, לפיסוק ולכללי הדקדוק.
(4) לנבחנים אינטרניים: חובה לצרף למחברת הבחינה את רשימת היצירות שנלמדו.
לנבחנים אקסטרניים ונבחני משנה: תימסר רשימת יצירות.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — שירה

שירים מן המחצית השנייה של המאה ה-20 בנושא "החברה הישראלית — בין שבר לאיחוי"
(60 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-6 (לכל שאלה — 30 נקודות).

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

נַעֲרָה מִן הַקְּטָמוֹנִים (חַתְר־אֲרֶה) / מירי בן שמחון

נַעֲרָה שְׁחוּרָה עִם חֲטָטִים בַּפָּנִים
עֲלִיזָה אֶלְפִּינְדְרִי
בְּמִקּוֹם שְׂנוּעֵד לְאֲנָשִׁים אַחֲרִים
מְכַבֶּסֶת אֶת בְּגָדֶיהָ
5 כְּמִי שֶׁעוֹשֶׂה הַטּוֹב בְּעֵינֵי אֱלֹהִים
אַחַר כֵּן תְּדִיחַ רִצְפָּה
וּתְתַקֵּן פְּרָחִים בְּאֲגָרֶטֶל
הִיא מֵתְאִימָה אֶת צְבֵעַ הַחֲלָצָה לְחֻצָּאִית
הִיא לֹא שְׂמָה עַל הַחֲטָטִים בַּפָּנִים
10 הִיא שְׂמָה עַל זֶה שֶׁכִּבְּהָ עָבָה שֶׁל "מִיָּק אֶפ"
וְלֹא רוֹאִים כָּל כֵּן.
בְּכָל־זְכוּתֶיהָ וְהַצְּלָחוֹתֶיהָ לֹא תְלוּיּוֹת בָּזָה
הִיא מְקַפֶּדֶה לְמִלָּא אֶת חוֹבוֹתֶיהָ לְפִי הַסֵּדֶר
וְאֲמוּנָה הֵיטֵב עַל מִי "בְּסֵדֶר" מִי "לֹא בְּסֵדֶר".
15 מְדִי פֶעַם יֵשׁ לָהּ הַתְּפָרְצִיּוֹת, אֲבָל בְּצִדָּק
בְּהַתְחַשֵּׁב בְּעֶבְדָּהּ שֶׁכָּל כֵּן הִרְבֵּה אֲנָשִׁים לֹא יוֹדְעִים אִיךָ לְהַתְנַהֵג
זֶה הַטֵּבֵעַ שְׁלָהּ
הִיא לֹא סוֹבֶלֶת אֶת כָּל אֱלֹה שְׂאוֹמְרִים שְׂטִיּוֹת
שְׂאִין לָהֶם טַעַם
20 וְשִׁלָּא שׂוֹמְרִים עַל הַכְּבוֹד שְׁלָהֶם
אֲמָא שְׁלָהּ מֵתָה מֵהַתְקַף לֵב כְּשֶׁהִיָּתָה קִטְנָה
וְאֲבָא שְׁלָהּ שָׂרֵת בְּבֵית־סֵפֶר מִמְּלֶכֶתִי דָתִי עַל יַד הַבַּיִת
הִיא אוֹהֶבֶת אֶת הָאֵחַ שְׁלָהּ יַעֲקֹב
שֶׁהַתְקַדֵּם בְּחַיִּים
25 וְהוּא אֲדַמִּינִי־סֵטְרָטוֹר בְּמַחְלָקַת הַמְּשָׁק שֶׁל הָאוּנִיבֶרְסִיטָה
אַחֲרָאֵי עַל כֵּן וְכֵן עוֹבְדִים
שְׂמֻקְבָּלִים אֶת הַמְּשֻׁפָּרֶת מִיָּדוֹ וְנוֹתְנִים לוֹ כְּבוֹד.

היא כתבנית ומספיקה 120 מלים בדקה
העבודה זה הדבר הכי חשוב בשבילה בחיים
כל בקר ב־7:30 בדיוק רואים אותה בתחנה
(יש לה קביעות וגם הפנסיה שלה מסודרת).
בשעות הפנויות היא סורגת גובלנים
שקנתה בעיר העתיקה בשבת.
אשר מתקשר לפעמים מן המוסד
אבל היא לא מראה לו פנים כל כך
זה טוב בשביל שידע שהיא רצינית
ושלא יחשב שהיא תסכים לפני החתונה.
לפעמים היא יוצאת עם אה שלה יעקב לסרט
מגלח למשעי ובנעלים מצחצחות
וכל השכונה רואה שהיא מבלה
והשם שלה נשאר נקי.
כלם בשכונה יודעים שעליזה היא בחורה ללא רבב
אומרת "שלום" ו"מה שלום הילדים"
יודעת לתפור ויושבת בבית
בחורה רצינית.
יום יבוא והמזל שלה יבוא גם כן
יבוא בחור לענין והיא תתחתן
ותוליד ילדים שיגדלו בעזרת השם
ויעריכו את האמא שלהם.

הסבר את התפקיד של ארבע השורות האחרונות בשיר בעיצוב עולמה של עליזה אלפנדרוי, כפי שהוא בא לידי ביטוי בשיר.
לדעתך, מהי העמדה של המשוררת כלפי עולם זה? הסבר והדגם את דבריך.

2.

לפניך שיר בלי שם (המתחיל במילים "סְלִימָה אֶת דּוֹמַעַת") מאת אמירה הס.
קרא את השיר, וענה על השאלה שאחריו.

- 1 בית
סְלִימָה אֶת דּוֹמַעַת שָׁם עֲדִין לִיד הַפְּרִיז'יָדֵר עִם בְּלוֹק הַקָּרַח עַל
הַעֲנִינִים שְׁלִי
זֶה הִיָּה בְּצָרִיף הַפַּח
שׁוּם קוֹסֵם מְאָרֶץ עוֹצוּ לִי לְאֵן לְרוּץ לֹא בָּא
מְמַסְמְרֵת נַפְשִׁי שְׁלֹא תִפְרַח
עַמְדָתִי לִידֶךָ סְלִימָה וְלִילָה בְּמַעֲבְרָה חֲלֶף מַעְלִינוּ כְּמוֹ צֶל כְּבֵד
- 2 בית
יֵשׁ לִילוֹת שְׂאֲזָרוֹן קַקְטוּסִים מְעַקְצִים בְּלִשׁוֹן וּבְגוֹף
כִּי אֶכְלָתִי מִפְּרִי דַעַת הַצֶּבֶר
- 3 בית
הוּ רֵיחַ נְרָקִיסִים מְשַׁכֵּר
מוֹשֵׁף רְגְלִי יִלְד לְרוּץ עִמָּךְ בְּתוֹךְ בְּצַת נַחַל קִישׁוֹן
וְזָרִים בִּידְיוֹ -
רִיצַת בְּקָר חֲלוּמָה אֶל לַע הַבְּצוֹת הַמְּרָהִיב
הַקִּיצָתְנִי אֶל בְּקָר שְׁכָלוֹ שְׂכָר וְשַׁעַת בֵּין שְׁמֹשׁוֹת אֲדִירָה
חֲפִנָה אֶל תּוֹכִיָּה יִלְדָה קֶלֶת גּוֹף נוֹשְׁמַת נוֹף
פְּרוֹשׁ לְכָל גּוֹלָה אֶל עוֹלָמוֹ.
- 4 בית
הִיִּיתִי עֲשׂוּיָה מְשִׁי טְהוֹר וּמְלַמָּה
וְנַפְשִׁי מְסֻרָקָת בְּפֶרַח מְסֻרָק שׁוֹלְמִית
- 5 בית
מָה לָּךְ סְלִימָה טָרֵם נוֹלְדָת נְסֻפִית אֶל יָמִים גְּקֻשִׁים וְאֶת עוֹדֶךָ
נָצוּן מִתְהַפֵּף לְאִשָּׁה בְּעוֹלַת אִישׁ, יִלְדָה יְתוּמָה מְאֹב
וְאִין לָהּ חוֹבֵק. וְרַק אֲנִי נִצְבָּתִי לָךְ מִרְחוֹק עַל שְׁפֵת הַיָּאוֹר
מְאֻסָּפֶת אוֹתָךְ אֶל תּוֹכִי גְרָה אֲסוּפִית
- 6 בית
עֵינֶיךָ כֹּה קִטְנוֹת וְיוֹקְדוֹת רָגַשׁ סְתוּם
כְּמוֹ חֵד חֲנִית
כְּמוֹ יְהִלּוּם מְלֻטָּשׁ
בֵּין עֵי חֲרָבוֹת שְׂמֻחָתְךָ
עוֹד בְּךָ דְּקָלִים וְעֵסִיס הַתָּמָר.

בבית 5 בשיר כתוב: "וְרַק אֲנִי נִצְבָּתִי לָךְ מִרְחוֹק עַל שְׁפֵת הַיָּאוֹר
מְאֻסָּפֶת אוֹתָךְ אֶל תּוֹכִי גְרָה אֲסוּפִית"

על פי שורות אלה, מה מאפיין את מערכת היחסים בין הבת לאם, כפי שהיא באה לידי ביטוי בשיר?
הסבר והדגם את דבריך.

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריך.

והגירת הורי / יהודה עמיחי

והגירת הורי לא נרגעה בי.
דמי ממשיך עדין לשיקשק בדפנותי
גם אחר שקבר הנח הכלי על מקומו.
והגירת הורי לא נרגעה בי.
רוחות זמן רב על אבנים.
האדמה שוכחת צעדי דורכים בה.
גורל נורא. קטעי שיחה אחר חצות.
השג ונסיה. לילה מזכיר ויום משכיח.
עיני שהסתכלו זמן רב לתוף מדבר גדול
ונרגעו מעט. אשה אחת. כללי משחק
שלא הסבירו לי היטב. חקי כאב וכבד.
עוד עכשו לבי, בקשי ישתפר
בלחם אהבתו היומיומית. הורי במו הגירתם.
על אם הדרה, בה אני תמיד יתום בלי אם,
צעיר מדי בשביל למות, זקן מדי למשחקים.
ועיפות חוצב וריקנות המחצבה בגוף אחד.
ארכאולוגיה של עתיד, בתי נכות
של מה שלא היה. והגירת הורי
לא נרגעה בי, ומעמים מרים למדתי
שפות מרות למען שתיקתי
בין הבתים, אשר דומים לאגניות תמיד.
וכבר עורקי וגם גידי כסבך
של חבלים שלא אתיר. ואחר-כך
מותי וסוף להגירת הורי.

בחר בשלושה ציורי לשון (מטפורות, דימויים, סמלים) משיר זה, והסבר את תרומתם לעיצוב החוויה של המשורר.

4. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

ספור על הסבתא / אריה סיון

אתה רוצה לדעת מה היה פה פעם במקום הזה
לפני הכביש והבתים ואילנות הסרק?
חול היה פה פעם במקום הזה, חול בתולי
וסבתך הייתה הולכת פה מתחת לשקמה
וצפרים היו תוקעות מקוריהן בפרי הלא מוגן 5
ומציצות מעל ראשה את ציצי המלחמה הנורא מכל –
המלחמה על שטח המחיה.
וסבתך, עלמה תמה, חשבה לפי תמה
כי אלו הן סימפוניות מפלאות
לקבוד השחר הבוקע מחדש, 10
אולי אפילו לכבודה.
וזה הביא אותה להתישב פה, במקום הזה –
ואת השאר אתה יודע, בודאי.

הסבר והדגם כיצד המתח בין החלום להגשמתו בא לידי ביטוי בשיר זה.

5. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

על שתיקתם של התימנים / אהרן אלמוג

אֶל בַּיִת סְבִי בָּאוּ תִימָנִים מִמַּחֲנֶה יוֹסֵף
 יָשְׁבוּ וְשָׁתְקוּ
 כְּשֶׁאָחַד שָׁר הַשְּׁנִי חֶכֶה
 כִּי גִדְלָתִי בֵּין נַהֲמָה
 לְשִׁתִּיקָה
 עֲכָשׁוּ הַתְּקִינִי לְאָבִי טֹלְפוֹן וְהוּא יוֹשֵׁב
 וּמַחֲכָה לְצִלְצוֹל
 שְׁמוֹנִים שָׁנָה שָׁתַק שָׁתְקוּ אַבּוֹתָיו
 עֲכָשׁוּ הוּא רוֹצֵה שְׁיַקְשִׁיבוּ לְדַבְּרִיו

הסבר את התרומה של שלוש הדמויות: הסב, האב והבן (הדובר) לבניית משמעות השיר.

6. קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחריו.

מתחת לפני האדמה / אלי אליהו

בית 1
 ויִמָּה לְעֵשׂוֹת שְׂאֲצֵלִי
 הַנְּתוּחַ הַצְּלִיחַ וּבִגְדָד
 מִתָּה. וְלֹא נוֹתְרָה
 אֶלָּא הַמוֹסִיקָה שֶׁהָיָה אָבִי
 שׁוֹמֵעַ בְּתַחֲנוּת הַבוֹשָׁה,
 כְּשֶׁהִמְתִּין בְּחִנּוּן הַתִּתְּקִינִי קִרְקָעִי,
 לְקַחַת אוֹתִי אֶל צְבֹא הָעַם
 בְּדַרְכּוֹ לְעִבּוֹדָה.

בית 2
 וְלֹא אֲשַׁכַּח לְעוֹלָם
 אֶת עֶצֶב יְדוֹ הַמְּגִשְׁשֵׁת
 אַחַר הָעֵבְרִית, לְהַחֲלִיף מֵהָר,
 לְפָנַי שְׁיוֹצְאִים וְעוֹלִים
 מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה.

על פי השיר כולו, הסבר את המשמעות של שם השיר "מתחת לפני האדמה".

הדגם את דבריך.

פרק שני — דרמה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 7-8.

מחזה מודרני

שים לב: על השאלות 7-8 אפשר לענות רק על פי אחד מן המחזות ברשימה שלפניך.

מי מפחד מווירג'יניה וולף / אדוארד אלבי; משרתם של שני אדונים / קרלו גולדוני; מקווה / הדר גלרון;

שבעה / שמואל הספרי; חשיבותה של רצינות / אוסקר ויילד; מסיבת יום הולדת / הרולד פינטר

7. כתוב במשפט אחד מהו הנושא המרכזי (או הנושאים המרכזיים) במחזה שלמדת, והסבר כיצד הנושא הזה (או הנושאים האלה) מעוצב במחזה. הדגם את דבריך.

8. במחזות רבים הקשרים החברתיים — בין בני זוג, בין דמויות המנסות להיות בקשר של זוגיות, בין דמויות שיש ביניהן קשר משפחתי — מאופיינים בסיבוכים ובמשברים.

על פי המחזה שלמדת, תאר את הסיבוכים והמשברים שאחד מסוגי הקשרים האלה מתאפיין בהם, וכתוב אם הסיבוכים או המשברים האלה נפתרים. הסבר והדגם את דבריך.

פרק שלישי – ספר קריאה (40 נקודות)

אם בחרת בפרק זה, ענה על אחת מן השאלות 9-10.

שים לב: על השאלות 9-10 אפשר לענות רק על פי אחד מספרי הקריאה האלה:

מישהו לרוץ אתו / דויד גרוסמן; המקרה המוזר של הכלב בשעת לילה / מארק האדון;

החברה הגאונה / אלנה פרנטה; האישה בלבן / וילקי קולינס; סמטת השקדיות בעומריג'אן / דורית רביניאן

9. תאר מסע או מעברים ממקום למקום בספר הקריאה שלמדת, והסבר את התפקיד של המסע או של המעברים ממקום למקום בספר.

10. ביצירות רבות עולות שאלות בנוגע ליכולת של האדם לשלוט בחייו ובנוגע ליכולת שלו לשנות את מצבו באמצעות כוח רצון.

הסבר והדגם כיצד שאלות אלה באות לידי ביטוי בספר הקריאה שלמדת.

האם בספר הקריאה שלמדת יש תשובות על שאלות אלה? נמק את דבריך.

בהצלחה!